

כבוד הרבנות

סדנה לחדרי מורים

כתיבה | דבורה פרידמן, מדריכה מחוזית להטמעת יעדי החמ"ד במחוז ירושלים

קהל היעד: צוותי חינוך והוראה
משך הסדנה: כ- 45 דקות

מבוא:

השנה הינה שנת 100 שנה לייסוד הרבנות הראשית בישראל. מינהל החמ"ד בחר לעסוק בנושא זה לצד למידה על דמויותיהם של שני הרבנים הראשיים הראשונים: הרב אברהם יצחק הכהן קוק והראשון לציון - הרב יעקב מאיר זצ"ל.

במפגש זה נעסוק במקומו וחשיבותו של מוסד הרבנות הראשית.

מטרות:

- לעודד עיסוק וחשיבה וברור לגבי מצבה של הרבנות הראשית בציבור הישראלי.
- להעלות את המודעות למגוון תפקידיה של הרבנות כיום.
- להכיר את התהליך שעברה הרבנות הראשית מתחילת דרכה ועד היום.

אביזרים:

- ✓ כרטיסי כתבות הדנות בכותרות (נספח 1)
- ✓ כרטיסי שאלות להנחיית הדיון בקבוצות (נספח 2)

מבנה המפגש:

- שלב א – פתיחה במליאה
- שלב ב: דיונים בקבוצות
- שלב ג: דיון וסיכום במליאה

מהלך ההפעלה

שלב א - פגישה באולפן - כ-10 דקות

המנחה יפתח בהקדמה ויסביר שלרגל שנת 100 שנה לייסוד הרבנות הראשית בישראל מינהל החמ"ד בחר לעסוק בנושא זה לצד למידה על דמויותיהם של שני הרבנים הראשיים הראשונים: הרב אברהם יצחק הכהן קוק והראשון לציון - הרב יעקב מאיר זצ"ל. במפגש זה נעסוק במקומו וחשיבותו של מוסד הרבנות הראשית.

אנו עדים לכך שמפעם לפעם מתפרסמות בעיתונות כתבות שמטרתן לעורר דיון בסוגיית נחיצות הרבנות הראשית לעם ישראל בכלל ולמדינת ישראל בפרט.

כותרות לדוגמה:

- האם הרבנות הראשית עדיין רלוונטית?
- סוף הרבנות הראשית?
- הרבנות הראשית (שוב) לא רלוונטית...
- קץ הרבנות הראשית?

ועוד כותרות דומות.

מצד שני, אנו רואים בעיתונות פרסומים שונים מטעם הרבנות הראשית:

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

הרבנות הראשית
מחלקת הנישואין
תל אביב - 6102000
רחוב מנחם פורט 18

052-4439888
052-4439889
052-4439891

052-4439888
052-4439889
052-4439891

נרשמו לנישואין
המשרד הרבנות והמועצות הדתיות

הרבנות הראשית - תרבות
אברהם יצחק הכהן קוק
יעקב מאיר זצ"ל

המועצה הדתית - אשדוד
אברהם יצחק הכהן קוק
יעקב מאיר זצ"ל

השכלת הרבנות האזורית
אברהם יצחק הכהן קוק
יעקב מאיר זצ"ל

היום
22.6.99

פרו בלק
המפגש יתקיים ביום רביעי (21.6.99) בשעה 19:00
המקום: אולפן הרבנות הראשית, רחוב מנחם פורט 18, תל אביב.

שידורי ישראל

06:00 (ב) 7.00 (א) 8.00 (א)
07:00 (ב) 8.00 (א) 9.00 (א)
08:00 (ב) 9.00 (א) 10.00 (א)
09:00 (ב) 10.00 (א) 11.00 (א)
10:00 (ב) 11.00 (א) 12.00 (א)
11:00 (ב) 12.00 (א) 13.00 (א)
12:00 (ב) 13.00 (א) 14.00 (א)
13:00 (ב) 14.00 (א) 15.00 (א)
14:00 (ב) 15.00 (א) 16.00 (א)
15:00 (ב) 16.00 (א) 17.00 (א)
16:00 (ב) 17.00 (א) 18.00 (א)
17:00 (ב) 18.00 (א) 19.00 (א)
18:00 (ב) 19.00 (א) 20.00 (א)
19:00 (ב) 20.00 (א) 21.00 (א)
20:00 (ב) 21.00 (א) 22.00 (א)

לשכת האיגוד לנישואין חיים
Office of The Rabbin Leion Chaim Rabbi of Israel

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

מספר: 052-4439888
טלפקס: 052-4439889
פיקס: 052-4439891

אנו יודעים כי כשהקים הרב קוק את הרבנות הוא התווה לה ייעוד – "לקרב את הלבבות ולהכניס רוח של שלום ... לחזק התורה וכבודה על אדמת הקודש"

חשבו, לאור פרסומים אלו והכותרות שהובאו לעיל, האם לדעתכם הרבנות מקיימת את ייעודה? במפגש זה נעסוק בקבוצות באמצעות כרטיסי מידע בנקודות התבוננות שונות הקשורות לתפקיד הרבנות הראשית מתוך רצון להתבוננות מגוונות על הנושא והבנת הפער בין החזון למציאות. לאחר העבודה בקבוצות תשתפו את כלל המורים בתבונות שעלו בדיון בקבוצה תוך התייחסות לשאלות שיוצגו בכרטיס מלווה דיון שכל קבוצה תקבל. השאלות הן:

- מהו, לדעתכם, מקומה של הרבנות הראשית לישראל?
- איזה מעמד יש לה? איזה מעמד אמור היה להיות לה?
- מה מטרתה במציאות ימינו?

שאלה ב – קבוצה בקבוצה כ-20 דקות

המנחה יחלק את המשתתפים לפחות ל-4 קבוצות. כל קבוצה תבחר באחת מן הכותרות. (יש לוודא שלבסוף לכל נושא תהיה קבוצה הדנה בו.)

לכל קבוצה יחולק:

כרטיס הנושא הנבחר – נספח 2

כרטיס שאלות לדיון – נספח 1

שאלה ג: דיון וסיכום באיאה – כ-15 דקות

נציג מכל קבוצה ידווח על הנושא שנדון בקבוצתו ועל התובנות שהגיעו אליהם.

לאחר שכל הנציגים ידווחו ניתן לקיים דיון מסכם המחדד את התובנות שהתגבשו לגבי מעמדה של הרבנות הראשית כיום.

סיכום ואסיף...

לנגד עיניכם עמדו מספר שאלות מנחות בזמן הלימוד הקבוצתי:

- מהו, לדעתכם, מקומה של הרבנות הראשית לישראל?
- איזה מעמד יש לה? איזה מעמד אמור היה להיות לה?
- מה מטרתה במציאות ימינו?

אנו רוצים להתבונן בתפקוד הרבנות גם מנקודת מבט של מודל ניהול. מודל אמ"י הוא אחד המודלים המשמשים כמודל מקצועי ניהולי (מודל זה יכול לשמש אתכם לבדיקת תפקודכם כמנהלים – מנהל ביתה, מנהל ביה"ס, מנהל תחום דעת וכו').

נסו להתבונן במודל ולראות היכן באה לידי ביטוי מרבית תיפקודה של הרבנות הראשית על פי המקורות בהם עיינתם? האם היא מתפקדת בעיקר כאינטגרטור/ כיועץ מומחה או כמחדשת?
היכן לדעתכם רצה הרב קוק שיהיה מרכז תפקודה של הרבנות על פי חזונו בהקמתה?
האם יש דרך לפעול כדי לגשר בין הרצוי למצוי? בין החזון למציאות?

כרטיס הנחיית דיון

קראו את כרטיס הכבה בנושא הנבחר

דונו בינכם בשאלות הבאות:

רצוי לכתוב את עיקרי הדברים על מנת שתוכלו להציגם במליאה בהמשך.

? מה דעתכם על הכותרת?

? מהו, לדעתכם, מקומה של הרבנות הראשית לישראל?

? איזה מעמד יש לה? איזה מעמד אמור היה להיות לה?

? מה מטרתה?

כרטיס מידע - 1

"עשה לך רב"

ישנן שתי משניות בהן מופיעה ההדרכה "עשה לך רב" ושתייהן במסכת אבות:

במסכת אבות, פרק א', משנה ו' נאמר:

"יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחָיָה וְנִתְאִי הָאֲרָבִלִי קִבְּלוּ מֵהֶם.

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחָיָה אוֹמֵר:

עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חֵבֵר,

וְהוֹי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת"

ואילו במסכת אבות פרק א', משנה ט"ז נאמר:

"רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הִיא אוֹמֵר: עֲשֵׂה לְךָ רַב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסִּפְקָה, וְאַל תִּרְבֶּה לַעֲשׂוֹת אַמְדוּת."

במפגש זה ננסה לעמוד על ההבדל בין שתי המשניות וליתר דיוק מה מוסיפה האחת על דברי חברתה.

נתחיל לעיין בדברי הפרשנים ולהתעמק בהבנת המשניות:

כותב הרב אורי שרקי: במשנה ו', ישנה הדרכה של יהושע בן פרוחיה כיצד האדם יצליח את חייו. הוא

זקוק לשלושה מרכיבים: עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חֵבֵר, וְהוֹי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת

- מדוע שלושת הדברים האלו משמעותיים להצלחה בחיים?

עשה לך רב - כדי ללמוד ממנו תורה. **וקנה לך חבר** - כדי שאותה התורה, תחדור בחיים. יש צורך בחבר כדי לחלוק איתו את סודותיו. **והוי דן את כל האדם לכף זכות** - שהרי כאשר למד האדם הרבה תורה, ויש לו חברים, יש לו נטייה לפסול כל מה שאינו עולמו. יש לו נטייה לפסול כל מי שאין לו תורה, וכל מי שאינו חברו. לכן אע"פ שעשית לך רב וקנית לך חבר, בכל זאת עליך לדון את כל האדם לכף זכות.

הביטוי **"והוי דן את כל האדם לכף זכות"**, מצריך קצת הרחבה. הרי נאמר **"הוי דן את כל האדם"**, היינו צריכים לומר הווי דן כל אדם. כל האדם - פירוש הדבר שאם אתה דן את האדם מצד אחד של אישיותו, תמיד תמצא צד של חובה. דווקא כשאתה מסתכל על מכלול האדם, דווקא אז אתה יכול לדון אותו לכף זכות. משום שפעמים רבות, כאשר יש לאדם חיסרון בנפש, חיסרון במידות, חיסרון במעשים, לפעמים החיסרון הזה בא להשלים אצלו חיסרון אחר. אלמלא אותו חיסרון, הבולט לעין, ייתכן שהיה מתקלקל ומגיע לגרוע יותר מכך.

בפירוש המשנה המיוחס לרש"י כתוב: **"עשה לך רב**. שלא תהא אתה למד לעצמך מסברא אלא מן הרב ומן השמועה" עב"ל.

מדוע חשוב ללמוד מפי השמועה ולא ללמוד לבד?

הרמב"ם (בפירושו למשנה) כתב:

"שהלימוד מעצמו טוב הוא. אבל לימודו מזולתו יתקיים בידו יותר (זמן) והוא יותר מבואר (כלומר מתברר לו יותר). אפילו אם היה (האדם השני שקבע אותו לו לרב) היה כמוהו בחכמה, או למטה ממנו" עב"ל.

מה מוסיף הרמב"ם על רש"י?

וכעת נתעמק במשנה השנייה – במשנה ט"ז נאמר:

"רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: עֲשֵׂה לָךְ רַב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק, וְאַל תִּרְבֶּה לַעֲשׂוֹת אֲמָדוּת."

מסביר הרב אורי שרקי: במשנה זו יש מהמפרשים את מאמר של חז"ל לעניין פסיקת ההלכה. אבל בכל זאת זה לא כשימוש של הביטוי בזמננו, אלא ללמד ענוה שלא יורה האדם כשהוא בודד, אלא יסמוך על אחר.

וכך לשון הרמב"ם (משנה ט"ז) שם: "להוראה, שים לך רב שתסמוך עליו באיסור והיתר, ותסתלק אתה מן הספק, כאומרם בירושלמי (מו"ק פ"א ה"י; יבמות פי"ב ה"ז) 'זיל אייתי לי זקן מן השוק דאסמוך עליו, ואשרי (ואתיר) לך' עב"ל.

הרי מבין כל חכם שלא פירש הרמב"ם כאן את הביטוי "עשה לך רב" לפי שימוש הרווח של הביטוי בזמננו, אלא ענינו פנייה לאיש בעל ההוראה שישתף עמו עוד בעל הוראה, למען להינצל מהטעות כאשר מורה לאחרים.

האם ההמלצה "עשה לך רב" מתייחסת לפסיקת הלכה? האם היא מחייבת להיצמד לפוסק הלכה אחד?

כרטיס מידע - 2

כבוד הרבנות/ מאמרי הראי"ה

אם שאלת כבוד הרבנות היא שאלה חשובה בחיינו הכלליים, גם בארצות הגולה ובכל הזמנים, על אחת כמה וכמה כי שאלה זו דורשת תשומת לב מיוחדת פה בארצנו ובימינו. בזמננו זה ובתקופה זו שאנו חיים בה, ימי התסיסה של התחיה הלאומית, הרי שאלת הרבנות היא ממש שאלת החיים לאומתנו. אין אנו יכולים לצייר לנו אופן של תחיה לאומית גמורה ומתוקנת בארצנו, אם זה החלק החשוב של העבודה הלאומית המסור בידי הרבנות לא ישובלל ולא ישופר על ידי תחיה מכרת. ותחיית הרבנות, זאת אומרת: החזרת כבוד הרבנות, הלא זהו הד קול הנבואה המובטחת: **"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציר כבתחילה"** (ישעיה א, כ"ו).

הרבה פנים יש להרבנות, וכולם צריכים שיפור ותיקון בסדרי התחיה הלאומית ההולכים ומתפתחים לפנינו. דלדול כבוד הרבנות גרם הרבה לדלדולה של האומה בחומר וברוח, והוא שגורם גם עכשיו להכבדת חבלי התחיה שלנו. הרבנות - זה הכוח הרוחני הגדול; זה הכוח החשוב אשר יצר תמיד את דעת הקהל בישראל; זה הכוח הנעלה שהחזיק את נשמת האומה ועורר אותה לחיים לאומיים שלמים ומתוקנים. נפגעה הרבה והשפעתה נחלשה בתקופתנו האחרונה, ודבר זה השפיע לרעה על כל מהלך החיים הכלליים שלנו. עכשיו כשחפצים אנו מחדש לסדר את עניני החיים הלאומיים שלנו ולתקנם תיקון גמור, מוכרחים אנו להכניס תיקון חודר ועמוק גם בחיי הרבנות בארץ ישראל. להחיות מחדש את הכוח הרוחני החיוני הזה עד שיהיה לכוח פועל מסודר, לכוח משפיע חשוב על כל מהלך התחיה הלאומית.

כיצד ראה הרב קוק את תפקיד הרבנות? האם כגוף ממשלתי עם סמכויות רוחניות/דתיות או כגוף רוחני המהווה בסיס לסנהדרין עתידי?

ענפי הרבנות בישראל שונים הם לפי מחלקותיהם.

בראשונה: הרבנות מצד עצמה, כלומר: ההשפעה האישית של הרבנות על חיי הצבור מצד ערכו של האיש הנבחר או הממונה למשרה כבודה אחראית זו. מצד מינויו בתור בעל בעמיו ומצד השפעתו על החיים הציבוריים בתור כוח מנהל ומשפיע. אחרי ההשפעה באה ההוראה, הדיינות, הדרשנות, ההשכלה, הספרות -- כל אלה התנאים החשובים שעל פי המהלך העתיק היה כל זה כלול בתוך אותה האישיות המיוחדת של הרבנות, שהייתה כוללת ומקפת את הכול, ועל הכול היה חופף הוד הקדושה והאמונה העמוקה בסגולתו האישית של הרב.

מה עיקר תפקידו של הרב הראשי עפ"י חזונו של הרב?

החיים המסודרים של הקהילות בימים מקדם עזרו גם כן לסדר את הרבנות בסדר מדיני הגון על ידי הרבנות הגלילית, הכללית והראשית. הוועידות הארציות השונות הוסיפו כבוד ואומץ לתוכן הרבנות, ונתנו גם כן מקום להופעות חשובות מצד הרבנות בתוך תוכם של החיים המעשיים הציבוריים.

ואולם בתקופות האחרונות באו סיבות שונות וגרמו להתפוררות הכוחות ולהחלשת הרושם של הרבנות בחיינו הכלליים. החסידות הבלטיה אמנם את יסוד הקדושה של הרבנות, אותה הרבנות המיוחדת לה והמקודשת אצלה, אבל לא השתדלה לעזור להתפשטות הוד קדושה זו על הרבנות בכלליותה. הדיינות נעשתה בזמן האחרון למין פקידות שחציה חילונית; ההוראה ירדה מכבודה ונעשתה לכלי שימוש ארעי לנצרכים ולנזקקים לה; הדרשנות נמסרה למגידים, אשר מחוסר הרגשת אחריות ומחסרון תפיסת מקום הגון בחיי הצבור אזלה ונתדלדלה; הספרות וההשכלה הלאומית נעשו לדברים של חולין והופקעו לגמרי מחיי הקודש ומיסודה של הרבנות. ההתאגדות הצבורית נתבטלה ועמה נתק כל קשר בין האישים המשמשים בקודש וברבנות. וכה הלכה הרבנות ונתדלדלה ואתה יחד גם כבוד התורה, וההכרה הלאומית האמיתית, המקורית - אף היא הלכה ונחלשה.

לירידת כבוד הרבנות גרמה הרבה להתפוררות לסיעות ולמפלגות, כמו: חסידות, מתנגדות, השכלה, ציונות וכדומה. הרבנים נסחבו על פי רוב בזרם של איזו סיעה ומפלגה, ובמקום שהיה ראוי להרבנות להתרומם מעל לכל המפלגות ולהראות גלוי לכל כי הרבנים בתור נושאי דגל הקודש מורים דרך ה', הם כטל מאת ה', משתדלים להשפיע על הכל ולהחזיק במעוז האחדות הכללית של האומה -- תחת זאת נעשו גם הם עצמם מוסגרים בתוך מסגרת צרה של סיעה פלונית או מפלגה אלמונית, ומכונסים בתוך הקטנות המפלגתית, עם כל חסרונותיה ומגרעותיה.

מה גורם היום לירידת כבוד הרבנות? מה אנחנו יכולים לעשות בנידון?

ובשעה גדולה זו שאנו חיים בה, מחויבים אנחנו להתנער למצער פה בארץ תחיתנו מכל האבק הגדול אשר הרביצה הגלות על הרבנות; עכשיו מחויבים אנו לאחד עוד הפעם כבשנים קדמוניות את כל הסגולות שברבנות, לאחדן עד כמה שיד הרבנות בעצמה מגעת, ולדרוש גם מאת הצבור העברי לעזור לנו בשיפור הרבנות ובאיחודה ושכלולה. הממשלה ארץ הישראלית, שהופקדה בחסד העליון בידיים כל כך אמונות, בידי אחינו הנציב העליון, גם היא צריכה מצדה לעזור לשכלול הרבנות ולביסוסה, לרומם את הערך האישי של הרבנות למצער באותה המידה ובאותה הצורה המכובדת שכל כהני הדתות האחרות מתכבדים בה בחוג צבורם הם.

הכוחות הסגוליים והממשיים של הדיינות, ההוראה, הדרשנות, ההשכלה והספרות מוכרחים להתאחד בידי הרבנות בתור אגודה אחת.

הרבנים צריכים לעמוד על מרום הפסגה של תחיית האומה ולהיות עמלים עם הצבור בכל פינות החיים של הבניין ושל היצירה הלאומית; ההשפעה של דבר ה' מוכרחת להיות מתפשטת על כל החיים, מבלי לתת מקום להצבור לחשוב כי הרבנות היא רק חלקו של איזה סוג מיוחד, נחלתה של איזו מפלגה מיוחדת. הרבנים צריכים לדעת כי עבודת התחיה הרוחנית של האומה בעצם אמיתתה בידם היא נתונה והם חייבים למלאותה אמונה. צריכים הם לדעת כי אין לנו שום מפלגה באומה שאיננה זקוקה להשפעה ושאין באפשרותה לקבל השפעה, וכי גם בחוגים היותר רחוקים ברעיון ובמעשה מהתכונה הדתית, יכולים אנו, במידה ידועה, להשפיע השפעה של כבוד ושל חיבה לדת ולאמונה, אם רק נדע להשתמש באמצעים הגונים ומוכשרים לפי הדור. ההשכלה הרבנית מוכרחת להתגדל בתוכיותה, לא על פי הנוסחא של השכלה חיצונית המזקת יותר ממה שהיא מועילה, אלא על ידי השכלה פנימית ברוחניותה של תורתנו, בדעות, בחזון ובשירה; הספרות מוכרחת להיעשות כלי מחזיק ברכה בידי הרבנות, לצקת על ידה את רוחה על הדור הצעיר, על הבנים ועל הבנות, על בני העלייה ועל ההמון כאחד.

העבודה לתחיית האומה בארצה מצד הקודש שבה והסיוע מצד הרבנות לכל דבר מעשי כללי שיש בו משום תיקון של צבור באמונת רוח ואהבת אמת תגלה ותפרסם את הוד קדושת הרבנות ואת יפעת כבודה; ועוד הפעם ידע ישראל כי אנשי קודש הם רבניו אשר דבר ה' בפייהם. הסדור החברתי של הרבנות מוכרח להיות על ידי ארגון תדירי בכתב ובעל פה, על ידי אסיפות ועיתונות, וקשר הזדי תמידי מוכרח להיות להרבנות עם כל כוח פועל בחיים בארץ על ידי השתדלות מתמדת לקרב את הלבבות ולהכניס רוח של שלום בין כל הסיעות והמפלגות על ידי רגשות הקודש שהם שווים לכל הנשמה אשר לבית ישראל. סכסוכי המפלגות וניגודיהם צריכים להיות רחוקים מלב הרבנים והם חייבים להביט בעין טובה על הכול, להסתכל רק על חלק הטוב שיש בכל סיעה ובכל מהלך של חיים ולהשפיע על ידי זה רוח של קדושה, של אמונה, של הכרה יהדותית טהורה **על כל החיים הכלליים של האומה בחומר וברוח.**

זוהי התכנית הכללית הדרושה להיות לעינים לכל אלה החפצים בהחזרת כבוד הרבנות ובהגברת השפעתה הרוחנית על כל מהלך התחיה הלאומית המרגשת בימינו ולעינינו. (התור שנה א. גליון ב' תרפ"א)

האם חזונו של הרב קוק בהקמת הרבנות התגשם? האם יש בכוחנו לסייע בהתגשמותו? האם אתם חושבים שנכון וצריך להשקיע בכך?

הרבנות הראשית (שוב) לא רלוונטית

מאת: שוקי פרידמן (פורסם ב-24.3.2020)

ההנהגה הדתית הרשמית הייתה יכולה בעת הזו להניע מפעלי סיוע, לעודד עזרה הדדית, לתת מזור רוחני ולסייע לממשלה מול פוסקים סוררים. במקום זאת היא בוחרת להיאבק במה שנראה לה מקל מדי

ישראל מתמודדת עם משבר בקנה מידה היסטורי. במשבר כזה ההנהגה הדתית הרשמית, הרבנים הראשיים בפרט והרבנות הראשית בכלל, הייתה אמורה למלא תפקיד משמעותי וחשוב - הנהגה רוחנית. אבל הם פשוט לא שם. הרבנים הראשיים והמערכת שעליה הם מופקדים עוסקים בשוליים ההלכתיים של משבר הקורונה. למעשה, משבר הקורונה ממחיש בעוצמה עד כמה הם פשוט לא רלוונטיים.

האם לדעתכם יש לרבנים הראשיים תפקיד בזמן כזה? אם כן, מהו?

כשהרב אברהם יצחק קוק ייסד את הרבנות הראשית לארץ ישראל, לפני כמעט מאה שנה, הוא ייעד לרבניה, בראש ובראשונה, תפקיד שיהווה מקור השראה יהודית לעם המתחדש בארצו, לצד סמכות עליונה לפסיקה הלכתית. בראשית הדרך, הציבור הדתי ראה ברבנות הראשית גורם ממלכתי משמעותי ומקור סמכות מקובל. אך עם השתלטות הפוליטיקה החרדית על הרבנות, הפכו הרבנים הראשיים לסרח עודף וממנהיגים הם הפכו לפקידים שמנהלים מערכת של שירותי דת, שטיב תפקודה מוטל בספק.

אם בעבר נשא הציבור הדתי עיניים לעבר הרבנים הראשיים, ובציבור החילוני הם זכו להערכה, היום אין אף זרם, קבוצה או קהילה בישראל שרואה בהם מקור השראה או סמכות. רמת האמון שהרבנות הראשית זוכה לה כמוסד היא הנמוכה מבין כלל המוסדות המדינתיים - כ-20%. הציבור הדתי לאומי רואה ברבנים הראשיים שליחים של פוליטיקאים חרדים שמקדמים את ענייניהם באמצעות גוף מדינתי שמנמן. החרדים ממילא פונים לאדמו"רים ול"גדולים" שלהם ולא מעריכים את מי שנמכר לשירותה של המדינה, גם אם הוא מונה על ידי נציגיו. אפילו הרבנים המקומיים, השייכים היררכית לרבנות הראשית, לא רואים ברבנים הראשיים מקור סמכות ושוב ושוב ממרים את פסיקותיהם.

האם הרבנים הראשיים ממלאים את התפקיד שהר קוק ייעד להם?

הרבנים הראשיים מחמיצים את המשבר שבו נתונה ישראל. הם היו יכולים לגלות מנהיגות, לפעול אל מול הציבור הדתי והמסורתי במטרה לחזק את הציבור ולתת פתרונות הלכתיים משמעותיים לעת כזו. הרבנים הראשיים היו יכולים להניע מפעלי סיוע, לעודד עזרה הדדית, למנף את מעמדם כדי לסייע לממשלה מול פוסקים סוררים, להפוך לגורם משפיע על ההתנהלות האזרחית.

בפועל, קולם כמעט לא נשמע. במקום להנהיג, הם בחרו להיאבק בפסיקות שנראו להם מקלות מדי. במקום להתייבב בעוצמה מול פוסקים חרדים סוררים, וחצרות חסידים שצפצפו (ועדיין מצפצפות) על הנחיות משרד הבריאות, הם מסתפקים בהודעות רפות. כל מה שיצא תחת ידיהם עד כה הוא פסיקות נקודתיות, בשאלות הלכתיות, שספק אם יש להן ביקוש.

כפי שהדברים נראים כעת, משבר הקורונה רק בתחילתו. בפני ישראל, ובוודאי בפני הממשלה, עומדים אתגרים משמעותיים. לרבנים הראשיים ולגוף שבראשו הם עומדים עדיין יכול להיות מקום משמעותי. אם הם ייזמו וידחפו מעשי חסד, אם יתנו כתובת למבקשים נחמה ביהדות, אם יציעו דרכים שיקלו על שומרי מצוות לצלוח את התקופה הזו באופן סביר - זו יכולה להיות שעתם היפה.

מה תפקידה של הרבנות הראשית לדעת הכותב? האם אתם מסכימים איתו?

הרבנות הראשית לישראל: מבט הלכתי עכשווי

כתב הרב ד"ר אהרן ליכטנשטיין זצ"ל מתוך: הרבנות הראשית לישראל, שבעים שנה לייסודה הוצאת "היכל שלמה" תשס"ב

תרומתה של הרבנות הראשית לכינון סדרי מנהל ופיקוח בתחומים שונים ורבי משמעות הלכתית ברורה מאליה. אכן, באותה מידה ברור שמבחינה עובדתית, כסמכות רבנית ראשית - בין במובן הרחב כמנהיגות רוחנית, ובין ביחס לתחום המצומצם והספציפי יותר של פסיקת ההלכה - משקלה מוגבל יחסית.

חילונים וחרדים מתעלמים ממנה בדרך כלל, ואילו הלא-אורתודוקסים נלחמים בה. מעמדה בחברה הדתית-לאומית בטוח יותר, אך אפילו שם, רבים אינם משלמים לה יותר מאשר מס שפתיים, ומצייתים לה רק כשהדבר נוח להם. זאת ועוד: ככל שהרבנות הפכה מזוהה, יותר ויותר, כ"נחלת אבות" של פלג דומיננטי אחד, בסיס התמיכה בה נעשה צר יותר ויותר, ומספר האנשים המצפים, באמת ובתמים, להנחיותיה הלך ונדלדל. אפילו בעולם ישיבות ההסדר אין רבים, שבעומדם אל מול פסקים סותרים של הרבנות הראשית ופוסק אחר, דוגמת הרב שלמה-זלמן אויערבך [זצ"ל], יעדיפו, כדבר שבשגרה, את פסקיה של הרבנות הראשית.

1. האם הרבנים הראשיים הם "מרא דאתרא"?

אין גם כל בסיס הלכתי לחיובם לעשות כן. בדרשה שנשא לפני אנשי "המזרחי" באמצע שנות החמישים, תמך מו"ר "הרב" [זצ"ל] בתקיפות בסמכותה של הרבנות הראשית, כשהוסיף ומנה מספר דוגמאות כדי להוכיח שמבחינה היסטורית, גם כאשר תלמידי חכמים גדולים יותר ישבו בשכנותו, דעתו של ה"מרא דאתרא" היא שהייתה קובעת בכל הנוגע להכרעה ההלכתית. ברם, האיך שלא היה המצב ההיסטורי, היא הנושא אשר יהא, יקשה עלינו מאד ליישם עיקרון זה בנדון דנן, מכיוון שעצם זיהויו של הרב הראשי עם ה"מרא דאתרא" הוא-הוא המוטל בספק. גם הדוגלים בסמכות התורנית המרכזית, נאלצים עדיין להתמודד עם שאלת היסוד של "מי בראש" - מי מוגדר ככזה, על ידי מי וכיצד. רק כאשר יהיה קונצנזוס סביר בשאלת דרך המינוי הראויה, יוכל נושא משרה זו להיחשב כגוף בעל משקל הלכתי. בהיעדרו, הכותרת מותרת עדיין חלל גדול שטרם נתמלא*.

2. מי התומכים?

כפי שצוין לעיל, בהחלט ייתכן שגם אם הבחירה ברשות מרכזית אחת אינה הכרחית, הרי שמרגע שקהילה מסוימת בחרה לכוון רשות כזו, החלטותיה מחייבות את הכל. ומכל מקום, גישה זו תהא תקפה רק אם מוסד מרכזי זה - והפועלים מכוחו - אכן יוכרו באמת ככאלה. סמכותו, החוקית - כביכול, של המלך נשענת על בסיס חברתי. עד כדי כך, שבתלמוד הירושלמי נאמר כי כל אותם ששה חודשים בהם שהה דוד בחברון, לא היה לו מעמד מלא של "מלך". יכול אדם לפקפק עד כמה עיקרון זה חל, אם בכלל, גם על סנהדרין המעוצבת כדת וכדין, ברם, די סביר להניח כי הוא אמנם חל על מנהיג רוחני שחסר סמכות פורמלית כשל הסנהדרין, ובוודאי כאשר חוסר השליטה היעילה קדם לתפיסת מקומו.

כמעט שאין ספק שהרבנות הראשית הנוכחית אינה שליטה בלעדית בשטח שהיא רואה כממלכתה הבלעדית. לתומכיה, היא אמנם סממן טרום-משיחי. אך רבים אחרים רואים בה או מוסד אנכרוניסטי או ישות שהקדימה את זמנה. יכול אדם לשמוח או להתאבל על תמונת מצב זו, אך איני רואה כיצד ניתן להכחישה.

האם לדעתכם לרבנים הראשיים יש מעמד של "מרא דאתרא"? האם זה נצרך?

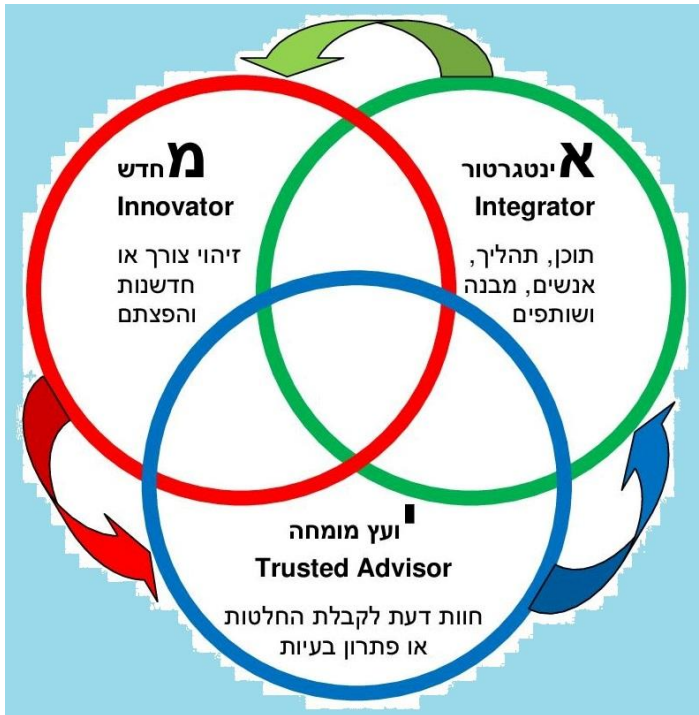
האם עלינו, אפוא, להסיק מכך שרבנות ראשית שוקעת, צריכה להתפרק בזריזות?

בשום פנים ואופן לא! להפך, אלמלא היה מוסד זה קיים - היו צריכים להמציא אותו, גם אם בצורה שונה. ברור שבחברה ומדינה יהודית מורכבת כשלנו, יש ערך עצום לקיומה של מערכת שתוכל לנהל ולפקח על היבטים הלכתיים שונים הנוגעים למגזר הציבורי, והיא אשר תיתן הרשאה למופקדים על תחומים אלה. מוסד זה צריך להיות מאויש ומונחה על ידי אנשים בני יכולת ובעלי מחויבות, שסמכותם חורגת מגבולות צרים. יתר על כן: בנושאים ציבוריים מסוימים, המדינה - כפועל ויוזם קולקטיבי - נדרשת לפנות לפוסק מכריע אחד.

ושוב, כשם שהבעיות חורגות אל מעבר לתחומי סמכות ושיפוט רשמיים, כך חייב להתייחס אליהם בעל הסמכות המבקש להתמודד עמן. מאידך, אותם היבטים ממלכתיים - יש שיגידו מעין-אפיפיורים - חשובים הרבה פחות. אפשר אפילו לטעון שניתן לקיים "רבנות ראשית" ללא רבנים ראשיים. בנימה זו, היו מי שהציעו שמערכת בתי הדין - כמערכת שיפוטית - תישאר על כנה, אך הרבנות הראשית - כמוסד רוחני עליון - צריכה לחלוף מן העולם. למרות זאת, גם אלמנט זה של סמכות רוחנית, משרת בוודאי מטרות אמיתיות - אם באמצעות היותו סמל אנושי חי לזיקתה של המדינה למסורת היהודית, ואם - מעבר להוד ולהדר - בהיותה פה ודובר לאותה מסורת.

האם לדעתכם יש חשיבות לקיומו של מוסד זה? מה ערכה ומה מקומה של סמכות רבנית מרכזית במדינה יהודית מודרנית. האם יש משמעות הלכתית לסמכות רבנית מרכזית במדינה דמוקרטית?

נספח 3 – מודל אמ"י

מודל אמ"י הוא מודל ניהולי מקצועי המשלב שלושה מעגלים: אינטגרטור, מחדש ויעץ מומחה.

המנהל כאינטגרטור מבצע בו-זמנית חיבור של כל הנקודות בראיית-על.

במחדש הוא מזהה מופעי חדשנות בסביבתו ומפיץ אותם, וכך נתפש כיועץ מומחה בעיני הסובבים והשותפים.

נהל יכול להימצא תמיד בשני מצבים במהלך חייו: Being ו-Doing. הוא נע ממצב אחד למשנהו בהתאם לסגנון ואורח חייו כמנהל. זיהוי המצבים בשלבים השונים של חייו, הכרחי להובלת תהליך

הלמידה. מודל אמ"י משלב בין ה- Being Doing למונח אחד משותף: Dobeing, משמעותו היא מימוש ההוויה המקצועית של המנהל.

להיות במצב של Doing משמעו להיות במצב של עשייה: לנקוט בפעולה כלשהי בצורה יזומה. במצב זה המנהל מבצע פעולה מסוימת בכדי להשיג מטרה כלשהי. זהו מצב בו נקודת המבט פונה החוצה. המצב מחייב אותו לאינטראקציה עם הסביבה ואנשים אחרים בכדי להגשים את רצונו. הוא מזיז את הפוקוס שלו מעצמו אל הסביבה שבה הוא נמצא ולגורמים חיצוניים.

מצב זה יותר קשור לעתיד (שהרי המנהל רוצה לגרום למשהו לקרות שכרגע עוד לא קיים) והוא מונע על ידי חשיבה מעשית המתורגמת להתנהגויות.

מצב ה-Being הוא מצב בו עוצר המנהל ושוהה בהווייתו. העצירה מאפשרת לו להגדיר לעצמו את זהותו, ערכיו, חזונו ותפקידו בארגון. הוא מודע למחשבותיו, תחושותיו ורגשותיו. מצב זה מאפשר לו לראות דברים מנקודות מבט חדשות. הוא מתמקד בהווה, מה שמאפשר לבנות תובנות חדשות על נושאים בארגון שאולי לא שם אליהם לב בשלב ה-Doing. Being נותן לו זמן, לעומת Doing שלוקח לנו זמן.